

Försvarsutskottets betänkande

1980/81:25

om tandvård i fred för värnpliktiga m. fl. (prop. 1980/81:160)

I betänkandet behandlas de förslag som regeringen – efter föredragning av försvarsministern, statsrådet Eric Krönmark – har förelagt riksdagen i proposition 1980/81:160 (försvarsdepartementet). I betänkandet behandlas också motion 1980/81:2136 som har väckts med anledning av propositionen.

Propositionen

Regeringen har i proposition 1980/81:160 föreslagit riksdagen att

1. besluta att föra över ansvaret för de värnpliktigas m. fl. tandvård i fred från försvarsmakten till folktandvården och den privata tandvården,
2. godkänna vad föredragande statsrådet har förordat om tandvårdens omfattning för de värnpliktiga m. fl., de resurser som skall föras över från försvaret till folktandvården, utnyttjandet av värnpliktiga tandläkare samt tidpunkten för överföringen av vårdansvaret.

Bakgrund

Försvarets fredstandvård har till uppgift att inom ramen för tillgängliga resurser avgiftsfritt svara för undersökning och behandling av värnpliktiga under grundutbildning, akut- och olycksfallstandvård åt värnpliktiga under grund- och repetitionsutbildning m. m., undersökning av personal i flygande och submarin tjänst samt akutvård åt fast anställd personal. Den står under överinseende av försvarets sjukvårdsstyrelse i egenskap av fackansvarig myndighet för hälso- och sjukvården inom försvarsmakten.

År 1979 fanns det inom försvarets fredstandvård 66 tandläkarmottagningar med sammanlagt 113 behandlingsplatser i anslutning till fredsförbandens sjukvårdsavdelningar. Viss behandling utförs även vid privata tandläkarmottagningar. Inom försvarsmakten är f. n. omkring 100 tandläkare sysselsatta. Hälften av dem är löneplansanställda. Övriga är arvodesanställda eller på annat sätt knutna till försvarets tandvård. Därutöver finns värnpliktiga tandläkare som utför tandvård under den tid de fullgör repetitionsutbildning. Vidare finns det ca 95 tandsköterskor vid de olika mottagningarna med i regel lönegradsplacerade tjänster. En redogörelse för den nuvarande ordningen lämnas i proposition 1980/81:160 (s. 3–4).

Frågan om att föra över fredstandvården inom försvarsmakten till folktandvården har varit aktuell länge. År 1977 uttalade riksdagen sig för ett sådant överförande (prop. 1976/77:100 bil. 7 s. 67, FöU 1976/77:9, rskr

1976/77:154). I det sammanhanget framfördes också att man i största möjliga utsträckning borde avstå från att utnyttja inkallade värnpliktiga tandläkare i försvarets fredstandvård.

För att få underlag för ett slutligt ställningstagande i frågan tillkallade försvarsministern en särskild utredare med uppdrag att se över försvarets tandvårdsorganisation. Utredningen, som antog namnet Fredstandvård 80, överlämnade i september 1979 betänkandet (SOU 1979:70) Tandvård i fred för värnpliktiga. I proposition 1980/81:160 lämnas en redogörelse för utredningsförslaget och remissyttranden över detta (s. 5–8). Förslagen i propositionen bygger på resultatet av detta utredningsarbete.

Föredragande statsrådet

Försvarsministern behandlar följande frågor som han anser bör underställas riksdagens prövning (s. 9–13):

- överföring av ansvaret för de värnpliktigas tandvård till i huvudsak folktandvården,
- omfattningen av tandvården,
- de resurser som bör föras över från försvaret till folktandvården,
- utnyttjande av värnpliktiga tandläkare samt tidpunkten för överföringen.

Dessutom informerar försvarsministern riksdagen om vissa frågor som han anser att det ankommer på regeringen att besluta om. Han uppger vidare att han i ärendet har samrått med cheferna för social- och arbetsmarknadsdepartementen samt med statsrådet Elisabet Holm.

Motionen

1980/81:2136 av Eivor Nilson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående möjligheter att genomföra omorganisationen av tandvård för värnpliktiga i bristområden.

Utskottet

Riksdagen har – som framgår av föregående redogörelse – redan år 1977 i princip uttalat sig för att ansvaret för de värnpliktigas tandvård i fred bör åvila folktandvården (prop. 1976/77:100 bil. 7 s. 67, FöU 1976/77:9, rskr 1976/77:154). Därvid angavs att innan överenskommelse har träffats med tandvårdshuvudmännen borde inte fattas beslut om överföring vid viss tidpunkt. Det borde dock eftersträvas att föra över fredstandvård redan före 1980. En överenskommelse har numera under förbehåll av regeringens godkännande slutits mellan statens förhandlingsnämnd och Landstingsförbundet om överföring av ansvaret för de värnpliktigas m. fl. tandvård i fred till folktandvården m. m. Regeringen föreslår i proposition 1980/81:160 att

överföringen skall ske med början den 1 januari 1982 och vara genomförd senast den 30 juni samma år. Förslaget bygger på nämnda överenskommelse och ligger i linje med riksdagens tidigare uttalande i frågan.

Enligt regeringsförslaget bör alla värnpliktiga under en sexmånadersperiod före inryckningen till grundutbildning få fullständig tandbehandling. Om behandlingen kan inledas senast under det år då den värnpliktige fyller 19 år bör folktandvården kalla honom till undersökning och därefter svara för den behandling som behövs. I övriga fall bör den värnpliktige på egen hand begära behandling hos folktandvården eller hos privat tandläkare, som är uppförd på en särskild förteckning. Han bör därvid behandlas med förtur. Enligt uppgift i propositionen har Sveriges Tandläkarförbund uttalat sitt stöd för förslaget att nämnda värnpliktiga ges företräde till tandvård hos privatpraktiserande tandläkare.

Flertalet av försvarsmaktens nuvarande tandvårdslokaler föreslås läggas ned. Utrustningen bör, anser försvarsministern, överlåtas vederlagsfritt. Närmare överenskommelser om detta avses träffas mellan försvarsmaktens lokala myndigheter och vederbörande tandvårdshuvudmän. Av den personal som i fortsättningen inte behövs inom försvarsmakten kommer de som är löneplansanställda att erbjudas anställning inom folktandvården. Avtalet mellan statens förhandlingsnämnd och Landstingsförbundet innebär att avtalsparterna senast den 1 januari 1983 skall reglera frågan om de ekonomiska konsekvenserna av statens pensionsåtaganden för den personal som har övergått till anställning hos folktandvårdshuvudmännen.

I detta sammanhang uppger försvarsministern att de värnpliktiga tandläkarna måste utnyttjas för den fredstida vården i nu tillämpad omfattning fram till överföringen av försvarsmaktens tandvård till folktandvården.

Propositionen innehåller också förslag rörande tandvårdens omfattning under grundutbildning och repetitionsutbildning m. m. (s. 10–11).

Beräkningar som har gjorts inom försvarsdepartementet visar att de föreslagna åtgärderna totalt sett innebär besparingar och ett mer effektivt utnyttjande av samhällets resurser för tandvård åt värnpliktiga. Regeringens förslag innebär att värnpliktigas m. fl. tandvård i fortsättningen kommer att ges inom ramen för den allmänna tandvårdsförsäkringen. Försvarsmakten avses svara för den s. k. patientavgiften, som patienten annars betalar själv. Patientavgifterna för de vapenfria tjänstepliktiga föreslås betalas av arbetsmarknadsstyrelsen. För dem som omfattas av reformen blir tandvården alltså avgiftsfri.

Utskottet har ingen erinran mot här redovisade förslag och övriga frågor som genom propositionen har underställts riksdagen. Utskottet delar försvarsministerns uppfattning att värnpliktiga, som t. ex. får anstånd, bör utan en kostnadskrävande kontrollapparat åtnjuta ifrågavarande tandvårdsförmåner vid endast ett tillfälle.

I det följande uppehåller sig utskottet något vid själva genomförandet av reformen.

I motion 2136 (c) pekar motionären på att det i stora delar av norra Sverige har varit och fortfarande är stor brist på tandläkare. På sina håll har patienter stått i kö fem sex år för tandvård. Har man lyckats rekrytera tandläkare i dessa områden finns det långa köer av skolbarn och andra som har behov av behandling. Det är mot denna bakgrund enligt motionären mycket viktigt att den reform som föreslås i propositionen noggrant följs upp så att alla värnpliktiga får den tandvård de har rätt till. Hon förutsätter vidare att det ges möjligheter till förlängd tid för omorganisationen i bristområden, om det skulle visa sig att tiden för överföringen av tandvården är för knapp.

Utskottet har förstärkt för de problem som motionären anför och räknar med att regeringen uppmärksam följer reformens genomförande i sådana bristområden som berörs i motionen. Tidpunkten för genomförandet liksom vissa andra frågor av övergångskaraktär har – som framgår av föregående redogörelse – reglerats i avtalet med Landstingsförbundet. Någon annan tidsplan för genomförandet än som anges i detta avtal och föreslås i propositionen kan utskottet inte biträda. Utskottet räknar emellertid med att tillfredsställande lösningar av problem som uppstår i samband med överföringen kommer att sökas inom ramen för avtalet och enligt de principer som i övrigt gäller för reformen.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beslutar att föra över ansvaret för de värnpliktigas m. fl. tandvård i fred från försvarsmakten till folktandvården och den privata tandvården.
2. att riksdagen godkänner vad föredragande statsrådet har förordat om tandvårdens omfattning för de värnpliktiga m. fl., de resurser som skall föras över från försvaret till folktandvården samt utnyttjandet av värnpliktiga tandläkare.
3. att riksdagen med bifall till proposition 1980/81:160 och med avslag på motion 1980/81:2136 godkänner vad föredragande statsrådet har förordat om tidpunkten för överföringen av vårdansvaret.

Stockholm den 5 maj 1981

På försvarsutskottets vägnar

PER PETERSSON

Närvarande: Per Petersson (m), Eric Holmqvist (s), Gunnar Björk i Gävle (c), Gudrun Sundström (s), Hans Lindblad (fp), Roland Brännström (s), Gunnar Oskarson (m), Åke Gustavsson (s), Göthe Knutson (m), Karl-Erik Svartberg (s), Anders Gernandt (c), Holger Bergman (s), Eric Hägelmark (fp), Nils Erik Wååg (s) och Eivor Nilson (c).

Särskilt yttrande

av Eivor Nilson (c).

I vissa delar av landet råder det brist på tandläkare. Bristen beräknas vara avhjälp om 2-3 år. Tidsplanen för reformen gör det på vissa håll övergångsvis svårt att samtidigt tillgodose både de värnpliktigas och övriga medborgares behov av tandvård. Det hade därför från början bort eftersträvas en tidsplan som medgett att man tagit särskild hänsyn till situationen i bristområdena.

